

Nuorisokodin nuorten ja heidän ohjaajiensa kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta

Kati Vapalahti

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa käsitellään erään nuorisokodin nuorten ja heidän ohjaajiensa kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Toimintatutkimus tehtiin syksyllä 2011, ja siinä toteutettiin 10 kerran hevostoimintakokonaisuus. Tutkimusaineisto koostui toimintaan osallistuneiden neljän nuoren ja neljän aikuisen (hevostilan yrittäjä ja kolme nuorisokodin ohjaajaa) haastatteluista ja toimintatutkijan kenttäpäiväkirjasta. Haastattelut nauhoitettiin ja analysoitiin sisällön analyysillä analyysiohjelmaa (Atlas.ti) hyödyntäen. Haastateltavien kokemukset hevostoiminnasta olivat pääosin hyviä. Toiminnan koettiin tukevan nuorten persoonallista ja sosiaalista kasvua sekä nuorisokodin yhteisöllisyyttä. Haastatteluissa nousi esille useita kehittämissuhteita, joiden kautta nuorten kasvua voidaan tukea vahvemmin hevostoiminnan avulla. Näistä tärkeimpänä voidaan mainita hevostoiminnan ja nuorisokodin ohjaajien välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen tiivistäminen.

Johdanto

Lasten ja nuorten syrjäytyminen on yksi yhteiskunnallinen riski tänä päivänä. Syynä lasten ja nuorten syrjäytymiseen voivat olla yhä yleisemmät ja vaikeammat mielenterveys- ja perheongelmat, yhteiskunnan tarjoaman turvaverkon kiristyminen sekä ennaltaehkäisevän työn resurssien väheneminen (Koistinen 2005, 1–10). Tutkiessaan sosiaalihuollon asiakkuuksia (n=990) Lämsä löysi nuorten syrjäytymisen taustalta koulu- ja päihdeongelmia. Myös nuorten jääminen työelämän ulkopuolelle ja sitä seuraavat talousvaikeudet olivat usein syrjäytymisen taustalla. (Lämsä 2009.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yksi mahdollisuus ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä, koska sen avulla voidaan tukea elämänhallintaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tarkoittaa kasvatuksellista ja kuntouttavaa hevosen kanssa tapahtuvaa toimintaa ihmisten sosiiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi (Okulov 2011). Suomenratsastajainliitto (SRL) toteutti 2000-luvun alussa hankkeen, jossa kehitettiin talliyhteisöissä tehtävää lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevää työtä. Tässä työssä oleellista on talliyhteisön avoin ja luottamuksellisuutta herättävä vuorovaikutus sekä vastuullinen ja kasvatuksellinen toiminta. (Koistinen 2005.) SRL:n selvityksessä nousee esiin se, että hevosia käytetään paljon lastensuojelutyössä kasvun ja kuntoutuksen tukena (Okulov 2011).

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta, kuten muukin eläin- ja luontoavusteinen toiminta ovat yleistymässä kasvatuksen ja kuntoutuksen kentällä. Hevostoiminnalla on todettu olevan useita positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, kuten itsetuntoon ja elämän hallintaan, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoihin sekä fyysiseen kuntoon (ks. mm. Hyvätti 2008; 2005, 20–29; Kaarlela 2005, 50–58; Ketola 2005, 67–78; Kjälman 2005, 35–43; Pennanen 2005, 30–34; Rainio 2005, 11–19; Schulman 2005, 44–49). Myös Paquette (2010) kokosi väitöskirjassaan hevosavusteisen työskentelyn positiivisia vaikutuksia. Näitä olivat lisääntynyt itsekunnioitus, psyykinen hyvinvointi, parantuneet elämänhallintataidot sekä merkittävästi lisääntynyt positiivinen käyttäytyminen ja vähentynyt negatiivinen käyttäytyminen.

nen. Eläinavusteisen toiminnan tutkimuksissa hevosella on todettu olevan ihmisen kuntouttamisessa ja voimauttamisessa erityispiirteitä verrattuna moniin muihin eläimiin. Näitä ovat esimerkiksi hevosen suuri koko ja herkkyys, jolloin niiden kanssa toimiminen vahvistaa ihmisen itsetuntoa. Lisäksi mahdollisuus olla hevosen selässä rytmikkäällä liikkeellä vaikuttaa ihmisen itsekontrolliin ja kehotietoisuuteen. (Granger & Kogan 2006, 267; ks. myös Sempik, Hine & Wilcox 2010, 39.) Maaseutu- ja luontoympäristön, jossa hevostoiminta usein toteutetaan, on todettu edistävän monella tavalla terveyttä (mm. Kalisch & van Elsen 2008; Korpela 2011; Li 2011; Salonen 2010; Tsunetsugu 2011).

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnasta tarvitaan lisää tutkimusta. Luonto- ja eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia on usein vaikea mitata, mutta ihmisten omista kokemuksista voidaan saada helpommin tietoa. Voidaankin puhua ihmisten kokemuksellisesta hyvinvoinnista (vrt. Rainio 2005). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kokemuksellista hyvinvointia. Tutkimuksessa toteutettiin sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja selvitettiin toimintaan osallistuneiden kokemuksia toiminnasta.

Sosiaalipedagogiikka sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittäjänä

Sosiaalipedagogiikan teoreetikoista Böhnisch on kehittänyt sosiaalipedagogista teoriaa lapsuus- ja nuoruusiän elämänhallintaan. Sosiaalipedagoginen työ nähdään Böhnishin mukaan ihmisten auttamisena autonomiseen elämään. Työperiaatteena hän mainitsee omanarvontunnon vahvistamisen, ryhmäperiaatteen, ihmisen sosiaaliseen ympäristöön suuntautumisen sekä erityisesti nykyhetken kunnioittamisen tulevaisuuskeskeisyyden sijaan. Böhnish sijoittaa sosiaalipedagogiikan erityisesti informaalin ja nonformaalin oppimisen alueelle. (Hämäläinen 1996, 237–240.)

Madsen puolestaan määrittää sosiaalipedagogiikkaa työtapana, jossa persoonallisen kasvun tukemisen lisäksi myös kollektiivisen kas-

vatuksen metodia voidaan käyttää korostamaan kasvatuksen sosiaalista puolta (Madsen 1999, 17–22). Tässä tutkimuksessa toteutetussa hevostoiminnassa tavoitteena oli tukea nuoren persoonallista kasvua sekä hevosen kanssa harjoitettavan vuorovaikutuksen että toiminnassa mukana olevan yhteisön avulla. Sosiaalipedagogisen hevostoiminta toteutettiin koulun ulkopuolisena kasvatustoimintana.

Kaljosen (2005, 20–25) mukaan sosiaalipedagogisen ammatillisuuden ydinkohtia lastensuojelutyössä ovat aito kohtaaminen, reflektiivinen työote ja emansipaatio. Aito kohtaaminen tarkoittaa sitä, että elämässään kovia kohdanneille ihmisille näytetään teoin heidän merkityksellisyytensä ja heidät otetaan tasa-arvoisena huomioon. Joskus luottamuksellista suhdetta ei synny aidosta orientaatiosta huolimatta, koska aina eri ihmisten persoonalliset piirteet eivät sovi yhteen. Reflektiivinen työote on Kaljosen mukaan elämän kestävä prosessi, jossa työntekijä tutustuu itseensä yhä syvemmin voidakseen toimia peilinä toiselle ihmiselle. Sosiaalipedagogiikan ammattilaisen on autettava toista ihmistä myös tiedostamaan asioita ympäröivästä maailmasta ja omasta itsestä ja näin lisäämään osallisuutta yhteiskuntaan ja omaan elämään. (Kaljonen 2005, 20–25.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perustuu kolmeen pääelementtiin, jotka ovat elämyksellisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus (esim. Koistinen 2005, 1–19; Okulov 2011). Elämyksellisyyttä tuo vuorovaikutus suuren eläimen kanssa. Hevosen toimintaa ohjaa viisi perustekijää, jotka vaikuttavat ihmisen ja hevosen väliseen vuorovaikutukseen. Ensinnäkin hevonen toimii vaistojensa mukaisesti. Saaliseläimenä hevosen vallitsevin vaistokäyttäytyminen epävarmoissa tilanteissa on pakeneminen. Toiseksi hevonen on luonnostaan laiduntava juoksija. Se tarvitsee säännöllisesti ruokintaa ja liikuntaa. Kolmanneksi hevosen kuulo, haju ja makuaistit ovat huomattavasti ihmisen vastaavia aisteja herkempiä ja näkökenttä rajallinen. Neljäs hevoseen liittyvä perustekijä on se, että hevonen on laumaeläin. Viidenneksi hevonen oppii helposti sekä toivotut että ei-toivotut asiat. Hevosen kanssa on oltava johdonmukainen, jotta hevonen ei hämmenny ihmisen epäloogisiin viesteihin. (McBane 2009, 10–11; Kyrklund & Lemkow 2009, 20–26.) Sosiaalipedagogisessa hevostoimin-

nassa nämä perustekijät on huomioitava etenkin turvallisuussyistä, mutta myös reflektiopeilinä. Jos ihminen on epävarma, siirtyy tämä tunne helposti myös hevoseen. Vaatimusta huolehtia hevosen ruokinasta ja liikunnasta voidaan hyödyntää ihmisen elämänhallintataitojen opettelussa. Hyvätin (2005, 20–29) mukaan elämänhallinta ei kuitenkaan tule automaattisesti hevostoiminnan kautta, vaikka nuori olisi kiinnostunut hevosista, vaan vaatii nuoren oman halun elämänsä hallintaan. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa hevosen aistitoimintojen ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää hevosen käyttäytymistä ja luoda tätä kautta toimiva vuorovaikutussuhde. Samoin hevosen laumakäyttäytymistä voidaan hyödyntää refleктоitessa ryhmädynamiikkaa nuorten kanssa. Hevosen kyky oppia antaa hevosen kanssa toimivalle ihmiselle mahdollisuuden reflektoida oman toiminnan johdonmukaisuutta. Hevonen antaa suoran ja rehellisen palautteen.

Sen lisäksi, että hevonen toimii ihmisen opettajana sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, toimii myös talliyhteisö persoonan kasvun tukena. Toiminnan taustalle sopii yhteisökasvatuksen periaatteet, jolloin kaikki mukana olijat osallistuvat tasavertaisesti sääntöjen laatimiseen ja toiminnan suunnittelemiseen. Toiminnan tulee kuitenkin olla aikuisjohtoista joskus tiukkojenkin sääntöjen kautta. (Hyvätti 2005, 20–29; Koistinen 2005, 1–10.)

Hevosen kanssa toimiminen voi olla hyvin monipuolista. Toiminta tarjoaa mahdollisuuden positiivisiin elämyksiin ja oppimiseen. Tallitöiden tekeminen ja talliympäristöstä huolehtiminen on tärkeä osa sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Monissa sosiaalipedagogisissa hevostoiminnan projekteissa juuri toiminnallisuus on koettu vaikuttavaksi elementiksi tarjoten luontevan, demokraattisen ja innostavan ympäristön vuorovaikutukselle (esim. Kaarlela 2005, 50–58; Ketolainen 2005, 67–78). Hevostoiminnassa nousee vahvasti esiin kehollinen ilmaisu. Rinta-Harri (2005, 72–82) toteaa kehollisen ilmaisun edistävän osallisuutta, ilmaisullista voimaantumista ja itsetuntemusta. Hevonen reagoi ihmisen kehollisiin ilmaisuihin ja antaa niistä palautetta. Lisäksi toiminta hevosen kanssa tukee oman kehon tuntemista.

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda erään nuorisokodin nuorten kanssa sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja selvittää toimintaan osallistuneiden nuorten ja heidän ohjaajiensa kokemuksia 10 kerran toimintakokonaisuudesta. Toimintatutkimuksen viitekehyksessä tehtiin myös suosituksia toiminnan jatkokehittämiseksi.

Tutkimuskysymykset olivat:

- 1) Millaista hevostoimintaa tutkimuksessa toteutettiin?
- 2) Millaisena mukana olleet nuoret ja nuorten ohjaajat toiminnan kokivat?

Toimintatutkimus sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kehittämisessä ja tutkimisessa

Tämä sosiaalipedagoginen hevostoimintaprojekti toteutettiin toimintatutkimuksena. Tutkimuksen tekijä ja artikkelin kirjoittaja toimi projektin koordinaattorina ja hevostoiminnan toisena ohjaajana. Toisena ohjaajana toimi hevostilan yrittäjä, joka vastasi lähinnä ratsastukseen liittyvistä toiminnoista projektissa. Osa nuorisokodin ohjaajista toimi taustatukena ja kaksi ohjaajaa osallistui kerran myös toimintaan.

Toimintatutkimus on sosiaalipedagogiikkaan hyvin sopiva tutkimusmuoto. Cohen ja Manion (1989, 217) nimeävät toimintatutkimuksen piirteiksi kontekstuaalisuuden, yhteisöllisyyden, osallistavuuden ja itsearvioinnin. Kurt Lewiniltä lähtöisin oleva toimintatutkimuksen sykli sisältää suunnitelman tekemisen, toiminnan, havainnoinnin, reflektoinnin ja parannellun suunnitelman laatimisen (Kemmis & Wilkinson 1998, 21; Heikkinen & Jyrkämä 1999, 36–39.) Tässä tutkimuksessa toimintatutkimuksen sykliä pyrittiin toteuttamaan siten, että nuorten kanssa suunniteltiin, toteutettiin ja reflektoititiin jokainen toimintakerta yhdessä. Reflektoinnin tulokset huomioitiin seuraavien toimintakertojen suunnittelussa. Myös kenttähavaintoja hyödynnettiin toiminnan suunnittelussa.

Osallistavan toimintatutkimuksen tarkoitus on todellisuuden tutkiminen ja sen muuttaminen. (Kemmis & Wilkinson 1998, 21–24; ks. myös Heikkinen & Jyrkämä 1999, 32). Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa intervention välineenä yksilötasolla toimii hevosen kanssa työskenteleminen talliyhteisössä. Tässä tutkimuksessa luotu hevostoiminta tarjosi mahdollisuuden yksilölliseen reflektiiviseen toimintaan ja toimintatapojen sekä ajatusten kehittämiseen yhteisön sisällä.

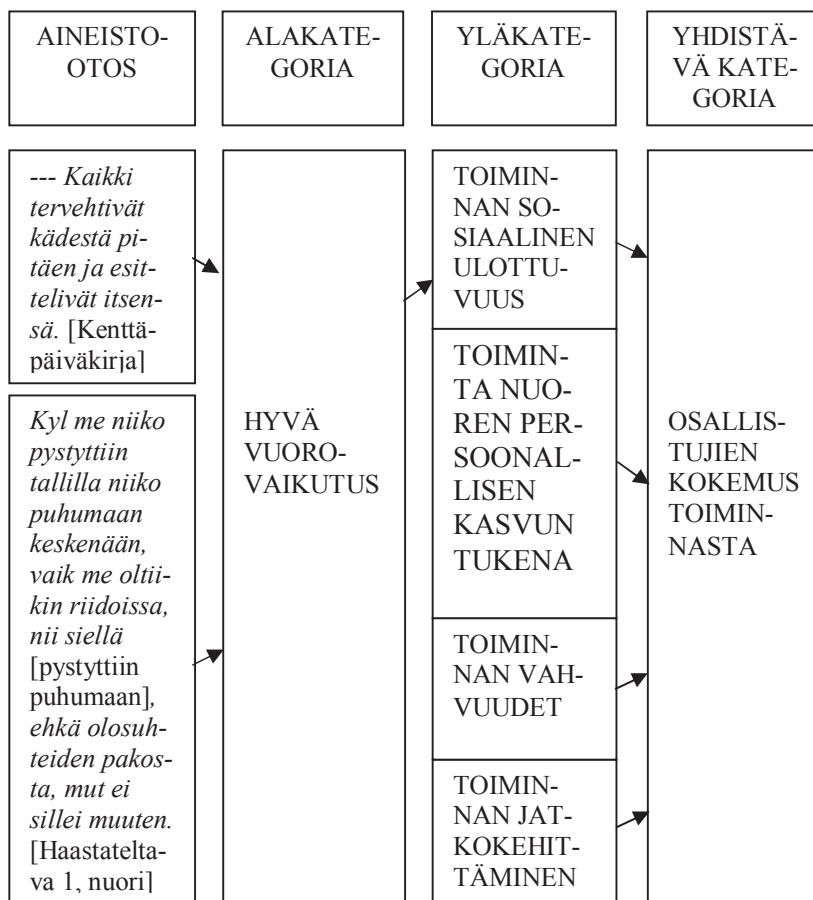
Aineisto kerättiin kenttäpäiväkirjan sekä loppuhaastattelujen avulla. Kenttäpäiväkirja toimi tutkimuksen tekijän havainnointivälineenä. Päiväkirjaan merkittiin toteutetut toiminnat sekä havainnot ja käydyt keskustelut toiminnan aikana ja sen jälkeen. Loppuhaastatteluun osallistui neljä nuorta, hevostilan yrittäjä, joka toimi projektissa toisena ohjaajan sekä kolme nuorisokodin ohjaajaa, jotka olivat toimintaan jollakin tasolla kiinnittyneitä.

Loppuhaastattelut (N=8, 283 min) tehtiin yksilöhaastatteluna. Niissä haettiin vastausta kysymykseen, millaisena hevostoimintaan osallistuneet nuoret ja aikuiset toiminnan kokivat. Lisäksi haastatteluissa kerättiin kehittämis ehdotuksia tulevaa toimintaa varten. Haastatteluteemoja olivat toiminnan odotusvastaavuus, ryhmän toiminta, nuorten oma toiminta, ohjaajien toiminta, toiminnan vahvuudet ja toiminnan kehittäminen. Haastateltavat arvioivat toimintaa edellä esitettyjen teemojen kautta myös numeroin, joita käytettiin haastattelussa arvioinnin pohjana. Tulokset esitetään kuitenkin laadullisina.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysinä analyysiohjelmaa (Atlas.ti) hyödyntäen. Analyysissä seurattiin teoriasidonnaisen analyysin periaatteita, jossa teoreettinen viitekehys ja aineistolähtöisyys vuorottelivat (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2004, 98–99). Aineisto koodattiin haastattelukysymysten mukaisesti. Koodeista muodostettiin alakategorioita, joista muodostettiin isompia yläkategorioita. Lopulta yläkategoriat muodostavat yhden yhdistävän kategorian. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2004, 103.) Aineistosta pyrittiin saamaan esiin osallistujien kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Yläkategorioiksi muodostuivat *Toiminnan sosiaalinen ulottuvuus*, *Toiminta nuoren persoonallisen kasvun tukena*, *Toiminnan vahvuudet ja toiminnan jatkokehittäminen*. Näistä yläkategorioista yhdeksi yhdistäväksi katego-

riaksi muodostui osallistujien kokemus toiminnasta. Kenttäpäiväkirja- ja haastatteluaineistoa käsiteltiin rinnakkain.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 1) esitetään esimerkki analyysissä käytetystä kategorisoinnista. Esimerkissä esitetty yläkategoria *Toiminnan sosiaalinen ulottuvuus* muodostuu seuraavista alakategorioista: nuorten toistensa auttaminen, tukeminen ja huomioiminen, nuorten ja ohjaajien vuorovaikutus, ryhmän turvallisuus, ohjaajien ohjaustoiminta ja osallisuus suunnittelussa.

Kuvio 1. Esimerkki analyysissä käytetystä kategorisoinnista

Yläkategoria Toiminta nuoren persoonallisen kasvun tukena koostuu alakategorioista itseluottamus, keskittyminen, omatoimisuus, tunteet ja fyysinen kunto. Toiminnan vahvuudet -yläkategoriaan kuuluivat odotusvastaavuus, osallistuminen vastaavaan toimintaan ja toiminnassa parhaana koetut asiat. Toiminnan jatkokehittäminen -yläkategoria koostuu toiminnan ja yhteistyön kehittämisestä.

Tutkimustulokset: Tutkimuksessa kehitetty hevostoiminta ja osallistujien kokemukset toiminnasta

Kehitetty hevostoiminta

Taulukossa 1 esitetään projektissa toteutettu hevostoiminta, toimintakertojen kesto sekä toimintoihin osallistuneiden nuorten ja aikuisten määrät.

Ensimmäisellä kerralla toimintatutkija (tämän raportin kirjoittaja) esitteli toiminnan tarkoituksen, siihen liittyvän tutkimuksen idean ja eettiset periaatteet nuorisokodin nuorille. Mukana oli myös kuvia tilan hevosista, joiden kautta päästiin keskustelemaan toiminnasta. Seitsemältä paikalla olleesta nuoresta neljä tyttöä ja yksi poika ilmoittautui mukaan. Yksi poika ilmoittautui mahdollisesti osallistuvansa.

Ensimmäisen esittelykerran jälkeen jokainen nuori haastateltiin yksilöllisesti. Alkuhaastattelussa kysyttiin aikaisempaa hevoskokemusta, odotuksia, tuntemuksia ja oppimistavoitteita. Tämän jälkeen aloitettiin toiminta hevosilalla kerran viikossa (ks. Taulukko 1 kohdat 3–11). Jokaista kertaa purettiin ja seuraavaa kertaa suunniteltiin automatkan aikana tilalle ja takaisin. Toiminta käynnistyi innostuneesti neljän tytön kanssa. Nuorten hevostaustat ja toimintatoiveet vaihtelivat, jolloin toiminnat osittain eriytyivät.

Toisen ja neljännen toimintakerran jälkeen (ks. Taulukko 1, kohdat 4 ja 6) pidettiin erilliset purkukerrat nuorisokodilla, jolloin käsiteltiin ryhmädynaamisia ja vuorovaikutuksellisia haasteita.

Taulukko 1. Projektissa toteutetun hevostoiminnan sisällöt ja osallistujamäärät

Toiminta	Kesto (h)	Osallistujamäärät	
		Nuoret (N)	Aikuiset (N)
1. Toiminnan esittely ja alustava ilmoittautuminen	2	7	1
2. Yksilöhaastattelut	vaihteli	6	1
3. Tilaan, hevosiin tutustuminen, taluttelu ja maasta käsittelytehtävät, hevosten ja varusteiden hoito	3	4	1
4. Ratsastus ja taluttelu, hevosten ja varusteiden hoito	3	4	2
5. Ratsastus ja taluttelu, hevosten ja varusteiden hoito	1,5/3	5	3
6. Ratsastus, hevosten ja varusteiden hoito	3	2	2
7. Agility-toiminta, hevosten ja varusteiden hoito, sosiaalialan opiskelijoiden tutustuminen	2	4	3
8. Metsäseikkailu ajaen, ratsastaen, taluttaen, hevosten ja varusteiden hoito	3	5	2
9. Maastoratsastus, hevosten ja varusteiden hoito	2	1	1
10. Valokuvaus, hevosten ja varusteiden hoito	2	2	2
11. Nuoret ohjasivat ohjaajiaan hevosten ja varusteiden hoidossa ja ratsastuksessa	2	2	3
12. Vapaamuotoinen keskustelu, valokuvat	2	2	2
13. Yksilöhaastattelut	vaihteli	4	4

Osallistujien kokemukset toiminnan sosiaalisesta ulottuvuudesta

Nuorten toistensa auttaminen, tukeminen ja huomioiminen

Projektiin osallistuneet nuoret arvioivat ryhmässä esiintyneen toisten auttamisen, tukemisen ja huomioimisen olleen välttävää tasoa. Heidän mukaansa tässä ilmenneet ongelmat johtuivat hevostoiminnan ulkopuolisista ristiriidoista. Keskinäiset riidat koettiin kuitenkin vaikuttavan myös hevostoimintaan siten, että nuoret toimivat mieluummin pareittain kuin koko ryhmänä. Eräs haastateltava kuvasi auttamista seuraavasti:

Aika huonosti. Varmaan välttävästi. Meillä on ollut vähän niinko henkilökohtaisia riitoja kaikkien kanssa. Se vähän niinko vaikutti siihenkin, mitä siellä oli --- minä ja [nuoren nimi] autettiin mun mielestä toisiamme ja [nuoren nimi] ja [nuoren nimi] oli kahesta. [Haastateltava 4, nuori]

Omaa tapaansa huomioida toiset ryhmässä nuoret arvioivat hyväksi. He eivät kuitenkaan juuri perustelleen, miten huomioiminen käytännön toiminnassa näkyi. Yksi nuori kuvasi omaa tapaansa huomioida toisia ratsastustoimintansa säätelyllä.

Niin mä en lähtenyt esim. laukkaamaan, jos [nuoren nimi] oli, --- koska jos oli sellainen hevonen, joka lähtee perään sillei, kun joku sen kaveri lähtee juokseen, niin en mä silloin [laukannu]--- En mä oikein tiedä, miten muuten voi ottaa toista huomioon. [Haastateltava 1, nuori]

Haastatteluissa aikuiset määrittivät yhdeksi huomioimisen muodoksi sen, että nuoret yhdessä pohtivat erilaisia kokemiaan tilanteita, kuten hevospelkoa. Nuorisokodin ohjaajat arvioivat nuorten keskinäistä auttamista ja tukemista ainoastaan lähtemis- ja tulotilanteissa ja joinakin yksittäisinä tallitoimintakertoina, jolloin olivat mukana joko toiminnassa tai hakutilanteessa. Tällöin he kuvasivat nuorten toimintaa yksilökeskeiseksi ja auttamista vähäiseksi.

Ei siinä varsinaisesti pystytty puhumaan yhteisöllisestä lähdöstä. Jokainen keskittyi mun mielestä siihen omaan tekemiseensä, ja

omaan lähtemiseensä ja omaan rooliinsa siinä tulevassa tekemisessä --- Hyvin yksilökeskeistä oli mun mielestä siinä lähtö- ja paluutilanteessa.” [Haastateltava 7, aikuinen]

Päiväkirjamerkinnöissä nuorten toistensa tukeminen näkyi erityisesti epävarmoissa tilanteissa, jolloin nuoret tarjosivat toisilleen tukea. Nuoret myös neuvoivat toisiaan sellaisissa tilanteissa, joissa aikuisen ohjaus ei ollut heti saatavilla. Toisten huomioimiseksi määritettiin myös nuorten kärsivällisyys odottaa, kunnes jokainen oli saanut tehtävänsä valmiiksi.

Nuorten ja ohjaajien vuorovaikutus

Pääsääntöisesti nuoret arvioivat keskinäistä vuorovaikutustaan toimivaksi tallilla, vaikka muualla haasteita ryhmän vuorovaikutuksessa oli enemmän.

Et vaik oli henkilökohtaisia ongelmia toisten kanssa, niin en mä kyllä niitä tuonu siellä esille kovin paljon. [Haastateltava 2, nuori]

Hevostilan yrittäjä arvioi nuorten keskinäistä vuorovaikutusta suhteellisen varovaiseksi johtuen mahdollisesti uudesta tilanteesta ja ympäristöstä. Hänen mukaansa nuoret olisivat voineet toimintatilanteissa keskustella vahvemmin.

--- Siis aattelis, et he olisivat paljon enemmänkin voineet keskustella niissä tekotilanteissa --- mut se varmaan vähän sellaista varovaista se heidän kommentointinsa oli. Kun tuntu, että etsitään omaa paikkaa siinä porukassa. Et jos ensin siellä [nuorisokodissa] etsitään omaa paikkaa, ja sitten se on eri ryhmä siitä, kun tullaan tänne, ja siinä etsitään sitä paikkaa. --- [Haastateltava 5, aikuinen]

Nuorisokodin ohjaajat totesivat nuorten vuorovaikutuksen olleen lähtö- ja paluutilanteissa toisinaan positiivista, ja toisinaan ohjaajat kuuluivat nuorten puheessa turhautumista hevosiin tai hevostoiminnan ohjaajiin. Pääsääntöisesti nuorisokodin ohjaajat arvioivat ryhmän vuorovaikutuksen hyväksi ottaessaan huomioon ryhmän senhetkiset ristiriidat. Aikuiset haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että haastavissa vuorovaikutustilanteissa ohjaajat toimivat ammattimaisesti motivoitujen, eivätkä lähteneet esimerkiksi riitelemään nuorten kanssa. Myös

tapaa, jolla nuoria kuunneltiin ja jolla heidän kanssaan keskusteltiin, pidettiin tärkeänä.

--- Se että uskoisin, että nuorille jäi monesta kohtaa sellainen, että heitä kuunnellaan asioissa ja otetaan heidän mielipiteet huomioon, mutta silti... tuota... he ei pääse päättämään, että tehdään just näin, et jos joku sanoo että --- mä haluan just tän, nii se ei mee automaattisesti läpi, vaan et se vuorovaikutus tuli siinä, että siitä keskusteltiin. [Haastateltava 8, aikuinen]

Nuorisokodin yksi ohjaaja mainitsi haastattelussa, että joissakin tilanteissa, joissa hevostoiminnan ohjaajat olivat rajoittaneet nuoria vahvasti, olivat he ilmaisseet kiukkunsa nuorisokodilla hevostoiminnan jälkeen. Hyvänä vuorovaikutustekona eräs haastateltava piti sitä, että hevostoiminnan ja nuorisokodin ohjaajat kävivät keskenään ohjauksellista keskustelua.

Niiden hankalien tilanteiden jälkeen nimenomaan haluttiin vielä palata --- myös tässä meidän talon ohjaajien kanssa haluttiin jutella, että olisko teillä jotain vinkkiä, että miten toimittais, ja mä nään sen vahvasti kuuluvan tukemisen maailmaan. [Haastateltava 7, aikuinen]

Nuorten mielestä ohjaajien vuorovaikutus nuorten kanssa oli pääosin ”ystävällistä ja asiallista”, kuten eräs haastateltava nuori asian ilmaisi. Kaikki nuoret eivät aina tulleet hevostoiminnan ohjaajien kanssa toimeen, ja yksittäisiä konfliktitilanteita syntyi joissakin ohjaustilanteissa ja tilanteissa, joissa ohjaaja halusi jälkikäteen keskustella jostain tietystä hevostoimintakerran tilanteesta.

Ohjaajat pyrkivät selittämään hevostoiminnan aikana hevosen käyttäytymistä sen luontaisten vaistojen ja reaktioiden kautta. Joissakin tilanteissa ohjaajan selittäessä hevosen toimintaa, saattoivat nuoret kokea ohjaajan ohjeet heidän omaa toimintaansa syyllistävinä. Vastaavasti hevostoiminnan ohjaajat kokivat ajoittain ohjaamistilanteet intensiiviseksi ja nuorten tarvitsevuuden suureksi.

Päiväkirjamerkintöjen mukaan hyvät vuorovaikutusteot sisälsivät yhteistä suunnittelua, neuvottelua, kuulemista ja perustelemista. Ristiriitatilanteissa keskusteltiin ja neuvoteltiin toimintatavoista niin, että ne sopisivat kaikille mahdollisimman hyvin. Huonot vuorovaiku-

tusteot vastaavasti liittyivät usein tilanteisiin, joissa esiintyi epävarmuustekijöitä. Esimerkiksi eräällä metsäretkellä oli turvallisuussyistä avustajia mukana. Tässä tilanteessa, jolloin ryhmään tuli ulkopuolisia avustajia, vuorovaikutus oli ajoittain aggressiivista. Myös tilanteissa, joissa keskittymiskyky herpaantui esimerkiksi toimintaajan venymisen takia, muuttui vuorovaikutus haastavaksi. Vuorovaikutuksen koettiin kehittyvän toiminnan edetessä.

Ja toisaalta nuorten puolelta alkoi välittyä luottamus, että kyllä se ohjaaja tietää sitten, mitä tehdään --- Tulkitsen sen niin, että vuorovaikutussuhde on kunnossa niiltä osin kuin se voi olla, ja silloin, kun se on kunnossa, niin silloin se tukeminen on jollain tavoin mahdollista. [Haastateltava 7, aikuinen]

Ryhmän turvallisuus

Nuoret arvioivat ryhmän turvallisuutta hyväksi. He eivät kuitenkaan juuri perustelleet, mikä ryhmästä teki turvallisen. Yksi nuorista pohti ryhmän turvallisuutta omasta toiminnastaan käsin.

No joo – erinomainen – tai no ei se sellai – jollai ujolla ihmisellä ei ehkä pysty – mutku en mä sellai paljo aattele, mitä mä sanon tai missä mä sanon. Et jos must joltain tuntuu, niin kyl mä sanon oikeest suoraa. Ja sit, jos aletaa kysyy perusteluja, niin kyl mä perustelen. [Haastateltava 1, nuori]

Nuorisokodin aikuiset pitivät ulkoista turvallisuutta ryhmässä hyvänä, koska toiminta oli aikuisjohtoista ja ammatillista. Ryhmäturvallisuudesta kertoi yhden haastateltavan mukaan se, että nuoret ilmaisivat ryhmäkeskusteluissa omia tuntemuksiaan.

Nyt ku sitä miettii, niin se oli aika hienookin, että sieltä tuli niitä jännitteitä ja pelkoja, että tuon hevosen kanssa en halua toimia, koska se on semmonen ja semmonen, että en uskalla ja en osaa sitä vielä ja näin pois päin. Ne on kuitenkin tärkeitä juttuja, ja että sen sanoo ääneen muillekin ja perustelee jopa. [Haastateltava 6, aikuinen]

Eräs nuorisokodin aikuinen piti ryhmän turvallisuutta mielenkiintoisena pohdittavana asiana. Ryhmän senhetkiset jännitteet asettivat

vaatimuksia myös ohjaamiseen, eikä ryhmän sosiaalinen turvallisuus ollut hänen mukaansa aina turvattu.

Ulkoinen turvallisuus varmasti tasoa erinomainen. Mutta sitten taas ne jännitteet, joita meillä täällä yhteisössä on nuorten välillä... on erilaisia riitoja ja niin ees päin... loi ehkä tiettyä turvattomuutta joidenkin nuorten osalta. Siellä oltiin kuitenkin yhteisön ulkopuolisen aikuisen valvonnassa, ja tavallaan kun siellä ei ole joku meidän aikuisista, niin nuorellakin saattoi olla olo, että tuo aikuinen ei välttämättä huomaa kaikkea, mitä nuo toiset mulle ehkä yrittää tehdä. Ja vähän tällaista mä siinä rivien välistä luin, että siellä oli vähän suuta soitettu sille, joka sattui olemaan siinä hetkessä se, että ei ollut kaikkien suosiossa. [Haastateltava 7, aikuinen]

Hevostilan yrittäjä arvioi, että ryhmän todellinen turvallisuustila olisi voinut tulla vahvemmin esille jonkin voimakkaan tunnekokemuksen yhteydessä. Hänen mukaansa ryhmän turvallisuutta kuvasi kuitenkin se, että ryhmäläiset kertoivat omat tavoitteensa toiminnassa avoimesti muille ja myös haastoivat itsensä toiminnassa pelkäämättä toisten reaktioita.

Ohjaajien ohjaustoiminta

Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että aikuiset olivat toiminnassa koko ajan lähellä saatavissa.

Oli hyvä, kun kysyi jotain, niin siihen sit tuli vastaus, ettei tarvinnu lähteä juoksee johonkin, että mitä nytten..., et oli kaikki siin lähellä, aikuiset, se oli tosi hyvä juttu. [Haastateltava 2, nuori]

Se, että hevostoiminnoissa yleensä oli mukana kaksi ohjaajaa, mahdollisti sen, että aikuisen tuki oli läsnä. Toisaalta se myös mahdollisti toimintojen eriyttämisen nuorten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

No ku me esim. haluttiin [nuoren nimi] kanssa ratsastaa, niin [toinen ohjaaja] tuli meidän kanssa. Ja kun [nuoren nimi] ja [nuoren nimi] halus harjailla ja talutella, niin [toinen ohjaaja] jäi niiden kanssa sit sinne. [Haastateltava 1, nuori]

Aikuiset mainitsivat ohjaajien toiminnan vahvuutena kuulemisen, tukemisen ja turvallisen puitteen luomisen toiminnalle. Myös jatkuvuu-

den turvaaminen mainittiin hyvänä ohjaustekona tarkoittaen sitä, että haasteellisissakin tilanteissa nuoria kannustettiin osallistumaan ja toimimaan.

--- heidän kuuleminen oli erittäin hyvää ja hienoa. Ja mä luulen että se oli varmaan yksi koko asian parhaita anteja, että joku oikeasti haluaa niin kovasti heidän osallistuvan johonkin toimintaan, ja kun he ilmaisevat oman mielipiteensä, niin sillä on niin suuri merkitys--- [Haastateltava 5, aikuinen]

Kenttäpäiväkirjamerkinnoissa ohjausteot näyttäytyivät enimmäkseen kannustamisena, refleктоimisena ja rinnakkain työskentelemisenä. Lisäksi ohjaustekoja olivat konkreettisten neuvojen ja ohjeiden antaminen, jotka auttoivat nuoria onnistumaan ongelmatilanteissa hevosen kanssa.

Kyl mä ainakin sain joskus, kun mulla meni hermot siihen [hevoseen], kun se ei pysähtynyt niin [ohjaaja] sit, et kyl sä nyt pystyt, kun vaan meet istuun sinne ihan syvälle satulaan ja pistät niiku ihan tiukaks vatsalihakset, ja sit mä tein niin, ja se pysähty, ja mä olin et jes. [Haastateltava 1, nuori]

Joissakin nuorisokodin ohjaajien haastatteluissa nuorten ryhmää kuvattiin haastavaksi ohjattavaksi. Tällöin haastatteluissa nousi esiin tarve erityiseen kasvatukseen ja motiivointitaitoon sekä ohjaustarpeisiin. Ohjaustoiminnan tiukkuus hevostoiminnassa nousi pohdittavaksi yhdessä haastattelussa toisaalta välttämättömänä, mutta toisaalta joissakin tilanteissa liiallisena.

Osallisuus suunnittelussa

Hevostoimintakertojen yhteinen suunnitleminen oli yksi lähtökohta projektissa. Tämän periaatteen tavoitteena oli tukea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Nuoret arvioivat toiminnan olleen osallistavaa sillä perusteella, että suunnittelussa kuunneltiin heidän mielipiteitään ja toiveitaan ja myös toteutettiin niitä.

No siis kuuntelite ja jos me sanottiin et haluttais tehdä jotain, niin sit tehtiin. [Haastateltava 3, nuori]

Yksi nuori arvioi osallisuuden toteutuneen heikosti. Hän sanoi haastattelussa, että heille tarjottiin mahdollisuutta yhteiseen suunnitteluun, mutta he eivät siihen tarttuneet.

Kyllä meidät otettiin siihen [suunnittelemiseen] mukaan, mutta ei me kyllä mitään mun mielestä suunniteltu. --- Mun mielestä se tai mitä mä nyt muistan, nii kaikki vaa sano, et mä haluan tehdä ens kerralla sitä ja sitä, ja mä haluan mennä sillä ja sillä, ja plaa plaa plaa. Eikä sitä oo mitenkää yhdessä suunniteltu, että mitä me tehdää. [Haastateltava 4, nuori]

Haastateltavat aikuiset nimesivät osallistamiseksi suunnittelutapauksia ja nuorten kanssa asioiden käsittelyä eli niitä foorumeja, joissa nuorten mielipiteitä ja ajatuksia huomioitiin. Nuoret eivät aina lähteneet suunnitteluun mukaan, mutta suunnittelutyötä silti jatkettiin säännöllisesti.

Kyllä mun mielestä toi, mitä oli suunniteltu alusta alkaen, niin siinä oli foorumia, jossa pääs nuoret kertomaan, mitä he haluaa ja mitä ei halua. Näitä asioita käytiin aika tiivistä läpi jo siinä automatkoilla ja niin ees päin. Ei tullu sellainen olo että asiaista ei ois keskustelu ja nuorten mielipiteitä kuultu. [Haastateltava 7, aikuinen]

Hevostilan yrittäjä piti nuorten osallistamista projektissa periaatteessa hyvänä. Hevostoiminnan ohjaajat kuitenkin alkoivat konkreettisten vastausten puutteessa helposti toimia ohjaaja-johtoisesti. Tilalla toiminnassa ei tullut esille se, että nuoret olisivat pohtineet yhdessä toimintaa, vaikka kaveruspareissa ehkä joitakin tehtyjä asioita oli mietitty. Oman ohjaustoiminnan osallistavuutta reflektotiin.

---Se, mikä tässä oli ajatuksena, että heitä kuullaan. Minulla oli selkeä ajatus aina siinä, mitä me lähdetään harjoittelemaan, ja siinä olisin voinut ottaa paljon enemmän huomioon esimerkiksi niiden tarpeita, kenellä oli hevostaustaa.--- . [Haastateltava 5, aikuinen]

Eli vaikka suunnitteluun osallistumiselle annettiin projektissa tilaa, nuorten yhteinen suunnitteleminen projektissa oli vähäistä rajoittuen lähinnä hevosvalintoihin. Haastatteluissa mainittiin, että nuorten ikätaaso ja taustat vaikuttivat siihen, että yhteinen suunnittelu oli haastavaa.

Se ei varsinaisesti tässä meillä kyllä näkynyt. Tietysti lasten ikätaso ja lasten taustat vaikutti siihen, että he periaatteessa odottaa valmista, ja kyllä mulla sellainen olo oli, että he oli tulossa ikään kuin valmiiseen pöytään, ja kyllä se ohjaaja oli etukäteen suunniteltu ja vähän tietysti kertonutkin, että mitä tullaan tekemään. En havainnu kyllä, että olis nuorten suunnasta tullu tällaista suunnittelua. [Haastateltava 6, aikuinen]

Yhteisöllisyyden ja yhteisen päätöksenteon todettiin olevan vaikeaa nuorille. Näitä harjoitellaan nuorisokodilla säännöllisesti pidettävissä yhteisökokouksissa.

Osallistujien kokemukset toiminnasta nuorten persoonallisen kasvun tukena

Itseluottamus

Hevosten kanssa toimimisen katsottiin lisänneen nuorten itseluottamusta, koska hevonen reagoi ihmisen käyttäytymiseen usein totutusta poikkeavalla tavalla. Yksi aikuinen esimerkiksi arvioi nuorten joutuneen pohtimaan vuorovaikutustaan hevosen kanssa toimiessaan uudella tavalla.

--- Se [hevonen] reagoi siihen pieneen aggressioon omalla tavallaan ja varmasti voittaa ihmisen sillä omalla reaktiollaan --- Ja sitä kautta, kun oppii ehkä myös kunnioittamaan hevosta, niin oppii myös luottamaan itseensä --- että vaikka on noin iso ötökkä, niin kun mä pidän malttini ja teen niinko on neuvottu, niin tää onnistuu--- [Haastateltava 7, aikuinen]

Aikuiset arvioivat lähtökohtaisesti nuorten rohkeutta hevosten kanssa toimimisessa hyväksi. Kysymyksiä toiminnan aikana tehtiin paljon, jolloin tilanteen mahdollinen jännite saatiin purettua.

--- sitten niin kuin erilaisia kysymyksiä, mitä voi tehdä, miten voi tehdä ja miks se tekee noin... Mut nehän on hyviä kysymyksiä. Ja sitten kuitenkin, että lähtee toimimaan hevosen kanssa ja luottaa siihen, että tämä on tilanne, jossa selvittää nolaamatta itseään

ryhmän tai minkään muunkaan silmissä, niin sehän oli yllättävän hyvää itse asiassa. [Haastateltava 5, aikuinen]

Useimmat haastateltavat arvioivat nuorten itseluottamuksen kasvaneen hevostoiminnassa. Erityisesti ne nuoret, joilla hevoskokemusta oli vain vähän, arvioivat itsetuntonsa kehittyneen hevostoiminnan aikana.

Aluks ei ollu, mut sitten lopuks [alkoi luottaa hevosiin]. [Haastateltava 3, nuori]

Itseluottamuksen siirtymistä hevostoiminnan ulkopuolisiin tilanteisiin pidettiin kuitenkin vaikeana arvioida.

Keskittyminen

Nuoret arvioivat hevosten kanssa toimimisessa keskittymisensä paremmaksi kuin esimerkiksi opiskelussa. Syyksi mainittiin, että ison eläimen kanssa on pakko keskittyä pärjätäkseen.

No mulla oli koko ajan, että mun on pakko keskittyä, tai toi hevonen tilsi mut... [Haastateltava 3, nuori]

Myös aikuiset arvioivat nuorten keskittymistä hevosen kanssa toimimisessa yleensä hyväksi. Keskittymisen koettiin herpaantuvan usein toiminnan lopussa, johon vaikutti usein nälkä ja väsymys. Joskus nuoret eivät olleet syöneet päivällistä ennen hevostilalle tulemista, mikä näkyi toiminnassa jaksamattomuutena ja keskittymiskyvyn puutteena. Kuitenkin nuoret tekivät lähes aina kaikki toiminnat loppuun hyvin. Ohjaajan tuli pitää huoli lopettamisajasta, jotta ei menty väsymyksen puolelle, jolloin keskittyminen herpaantui helposti täysin. Viimeisellä toimintakerralla, jolloin nuoret ohjasivat aikuisia, kokivat aikuiset nuorten keskittymisen heikoksi.

Nuoret olivat kyllä läsnä, mutta eivät kuitenkaan niin pitkäjänteisesti ja tyhjentävästi opastaneet, että miten toimintoja... mitä hevoselle tehtiin. Ja sittenhän se tuossa lopussa herpaantui se keskittyminen täysin, joka näkyi sellaisena tiuskimisena --- [Haastateltava 6, aikuinen]

Keskittyminen koettiin olevan keskeisimpiä haasteita näiden nuorten kohdalla. Eräs nuorisokodin ohjaaja arvioi keskittymisen parantuneen toiminnan aikana niillä nuorilla, jotka sitoutuivat toimintaan. Tämä

näkyi ohjaajan mukaan siinä, että nuorten riippuvuus esimerkiksi puhelimeen tai nuorisokodin asioihin väheni hevostoiminnan aikana.

Erään nuorisokodin ohjaajan mukaan nuorten tunnelmista lähtötilanteessa voitiin päätellä, oliko nuori sillä hetkellä valmis keskittymään hevosen kanssa toimimiseen. Jos nuori lähtiessä oli ärtyisä ja levoton, voitiin odottaa, että toiminta hevostilalla tuli olemaan haasteellista. Tällöin myös nuorisokodin ohjaajat saivat tilaisuuden pohtia nuoren keskittymiskykyä tämän kaltaiseen toimintaan.

Mutta toisaalta tää on sellainen osa-alue, josta me voidaan tulkita omassa työssä paljon, että millaisia asioita kannattaa lähteä toteuttamaan, jos nuorella on ollut tällaista [keskittymis]ongelmaa. Että ehkä tällainen pitkäjänteinen eläimen kanssa toimiminen ei onnistu tänä päivänä. [Haastateltava 7, aikuinen]

Omatoimisuus

Nuorten osallistuminen toimintakerroille oli toisinaan haasteellista. Ensimmäisellä kerralla lähtemisessä tarvittiin vahvaa aikuisten apua ja organisoimista. Toiminnan jatkuessa nuorten oma-aloitteisuus lisääntyi ja näkyi siinä, että lähtöön valmistauduttiin jo hyvissä ajoin. Tätä eräs ohjaaja piti myös merkinä nuorten kiinnostuksesta toimintaan.

Nuoret itse arvioivat omatoimisuuttaan hyväksi, joskin sitä rajoitti heidän mukaansa alussa se, että he eivät tunteneet toimintatapoja ja paikkoja. Kun toimintaa opittiin, oli myös omatoimisuus nuorten mielestä hyvää.

Kyl mä luulen et mul riittäis omatoimisuutta, kun vaan tietäis vielä enemmän asioista, että missä on mitäkin --- välil vaan, totta kai, kysyin törkeen paljon, et mitä mitä mitä ja missä missä missä, mut ei vaan tienny niin paljon... [Haastateltava 2, nuori]

Myös aikuiset pohtivat nuorten omatoimisuutta lähinnä hevosten ja tavaroiden käsittelemisen kautta. Omatoimisuus aikuistenkin mukaan parani toimintaan ja tilaan tutustuttaessa. Eräs haastateltava piti kysymistä yhtenä omatoimisuuden merkinä.

Sillä kertaa kun olin ohjattavana, niin selkeesti näytti, että tytöillä oli tietämys siitä, mistä tavarat löytyy, ja niitä osaskin hakee ja osas omatoimisesti ohjata. --- Ja nyt kun sitä alkaa miettiä, niin on

myös omatoimisuutta se, kun kysellee niitä ohjeita, kun ei muista tai tiedä, eikä ala toimimaan ihan mututuntumalta. [Haastateltava 6, aikuinen]

Tunteet

Päiväkirja-aineiston perusteella useisiin toiminnan aikaisiin hetkiin liittyi hermostuneisuutta. Sitä esiintyi tilanteissa, joissa nuoret joutuivat odottamaan ohjausta tai toisiaan. Lisäksi hermostuneisuutta aiheuttivat nuorten keskinäiset sekä nuorten ja aikuisten väliset ristiriitatilanteet. Myös ne tilanteessa, jossa nuoret ohjasivat aikuisia, joissa oli vieraita avustajia ja joissa oli erityishaasteita hevosen kanssa toimimisessa, esiintyi hermostumista mahdollisesti epävarmuuden seurauksena. Tällöin nuoret helposti alkoivat esimerkiksi arvostella hevosten käyttäytymistä.

Toimintaan liittyi myös jännittymisen tunteita, joita pääasiassa aiheuttivat hevosten hakeminen tarhasta, ratsastaminen ilman satulaa ja hevosten yllättävät reaktiot. Yksi nuori määritteli alkuhaastattelussa tavoitteekseen hevospelosta ja jännityksestä eroon pääsemisen. Neljännen toimintakerran jälkeen hän mainitsi hevospelkonsa hieman hellittäneen.

Siis kyl mä nyt luotan paljon enemmän hevosiin. En mä silloin alussa, et olin sillai hirveen varovainen. Ehkä se johtu siitäkin, että mä opin hoitaa niitä paremmin. [Haastateltava 4, nuori]

Rauhan tunnetta liittyi niihin tilanteisiin, joissa ohjaajia oli riittävästi nuorten määrään nähden pystyen näin tarjoamaan nuorille yksilöohjausta. Rauhan tunnetta oli myös valokuvauskerralla, joka oli nuorten mielestä mielekästä toimintaa. Myös kaksi metsäretkeä sisälsi rauhan tunnetta.

Fyysinen kunto

Nuoret arvioivat, että heidän oma fyysinen kuntonsa saattoi parantua jonkin verran toimintojen aikana. Yksi nuori nimesi yhden ratsastuskerran fyysisesti haastavaksi, koska seuraavana päivänä olivat lihakset olleet kipeänä.

--- niin mulla tuli lihakset kipeeks silloin aamulla. Ei mul ennen ollu, kun mä olin käynyt siellä ratsastaas. Se oli sillon, kun tuli vettä ja kaikkea. Se oli ihan kauheeta. [Haastateltava 1, nuori]

Aikuiset niin ikään arvioivat nuorten fyysistä kuntoa joko riittäväksi toimintojen vaatimuksiin nähden tai jopa yllättävän hyväksi siihen nähden, että nuorilla ei ollut urheilullista taustaa. Yleisesti ottaen kaikkea ulkoilmatoimintaa pidettiin terveyttä edistävänä. Fyysisen toiminnan arvioitiin olevan kiinteästi yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin.

Mun mielestä se, että jotakin liikuntaa harrastetaan ja ulkona, niin ei se ainakaan huonompaan suuntaan voi mennä --- Ulkoliikuntaa harrastaa, niin ainakin mulla on vakaa usko siihen, että pääkopassa se tekee hyvää. [Haastateltava 8, aikuinen]

Osallistujien nimeämät toiminnan vahvuudet

Kaikki haastateltavat sanoivat lähtevänsä vastaavaan toimintaan uudelleen mukaan, mikäli sellaista järjestettäisiin. Syyksi toiminnan mielekkyyteen nuoret mainitsivat monipuolisen tekemisen hevosten kanssa. Nuoret arvostivat projektia kokonaisuutena ja sitä, että toiminta oli säännöllistä.

En mä olis varmaan niin hyvin voinut tutustua hevosiin, jollei siinä olisi ihan sellaista säännöllistä käyntiä ja sitoutumista. [Haastateltava 2, nuori]

Myös yksi ohjaaja mainitsi projektin parhaaksi asiaksi toiminnan säännöllisyyden ja samojen ohjaajien kanssa toimimisen viikoittain. Haastateltavan mukaan tämä toi toimintaan haastetta, mutta myös kasvatuksellisuutta enemmän kuin esimerkiksi silloin, jos olisi tutustuttu useisiin erilaisiin lajeihin.

Nuoret mainitsivat hyvänä toimintojen yhteisen suunnittelun, joskin eri kertojen sisällöissä koettiin olleen eroavuuksia. Metsäretken nuoret mainitsivat positiivisena kokemuksena useissa vastauksissa.

Jotkut kerrat oli parempia kuin jotkut toiset. --- No se maastossa käynti oli ainakin kiva. [Haastateltava 3, nuori]

Toiminnassa mukana olleet aikuiset arvioivat hevosen kanssa toimimisen lisäävän nuorten omaa toimijuutta luontevasti. Nuoret saivat vastaajien mukaan oivalluksia, oppivat itsestään ja hevostilan arjesta. He saivat erityisen mahdollisuuden haastaa itsensä ja ylittää omia rajojaan. Nuorisokodin kahden ohjaajan mukaan parasta toiminnassa oli se, että kymmenestä suunnitellusta kerrasta yhdeksän toteutui hevostilalla, ja se, että yksi nuori osallistui jokaiseen kertaan.

Toiminnan tapahtuessa nuorisokodin ulkopuolella aikuiset kokivat pystyvänsä havainnoimaan nuorten käyttäytymistä erityistilanteissa. Myös nuorten ja aikuisten välisestä vuorovaikutuksesta voitiin oppia vieraassa toimintaympäristössä jotain uutta. Vuorovaikutuksen koettiin olleen tasa-arvoisempaa kuin normaalissa arjessa. Nuorisokodin yksi ohjaaja mainitsi projektin vahvuudeksi sen, että nuorisokodin ohjaajat otettiin mukaan toimintaan nuorten ohjattaviksi. Nuorisokodin ohjaajat kokivat tämän kaltaiset projektit tarpeellisena nuorisokodin yhteisöllisyyden kannalta.

--- se, mitä se voi antaa ohjaajien ja nuorten väliseen suhteisiin ja luottamuksen kasvamiseen ja turvallisuuteen ja toistensa tuntemiseen näissä ympäristöissä --- tällaisia pitäisi tasaiseen olla-kin näissä ympäristöissä. [Haastateltava 6, aikuinen]

Toimintatutkimuksellisen työtavan koettiin tuottavan uutta tietoa koko yhteisön toiminnasta, nuorten vuorovaikutuksen tasosta ja toimimisesta erilaisissa ympäristöissä. Tätä tietoa pidettiin tärkeänä kehittämisen- ja verkostotyön pohjana.

Jatkomahdollisuuksia haastateltavat pitivät hyvänä. Yksi haastateltava korosti toiminnan vapaaehtoisuutta. Nuoria tulisi rohkaista ylittämään omat ennakkoluulonsa sen sijaan, että toiminnasta pois jäämisestä seuraisi jokin sanktio.

Jos ei kyennyt lähtemään syystä tai toisesta, niin siitä ei seurannut mitään sankiota tai jotain muuta--- Jos tällaisessa toiminnassa syntyy semmoinen kipinä ja kiinnostus nuorella, että mie kyllä tahtoisin lähteä, vaikka siellä on vähän pimeää ja sataa, niin se on kyllä tärkeä juttu. [Haastateltava 8, aikuinen]

Sisällöllisesti toiminta vastasi osallistujien odotuksia. Yksi haastateltava pohti toiminnan lähtökohtaa, joka perustui yhteiseen suunnitteluun.

Hän mietti sitä, olisivatko valmiit sisällöt taanneet turvallisemman ilmapiirin ja selkeämmän mahdollisuuden toimintaan tutustumiselle. Toinen haastateltava taas piti hyvänä sitä, että suunnittelua tehtiin nuorten kanssa yhdessä neuvotellen. Hän mainitsi suunnittelutyön vahvuutena sen, että nuoret eivät kuitenkaan sanelleet tekemistä.

Osallistujien näkemykset toiminnan jatkokehittämisestä

Nuorten kanssa käytäntöjä kehitettiin projektin aikana toiminnassa, matkoilla nuorisokodilta tilalle ja takaisin sekä muutaman kerran hevos toimintojen jälkeisinä päivinä. Suurin kehittämistoimi oli se, että kahden nuoren toiminta-aikaa lyhennettiin heidän tarpeidensa mukaisesti. Haastatteluissa nuoret eivät maininneet juurikaan kehittämisehdotuksia.

Aikuisten haastatteluissa aikuisten yhteistyö nousi tärkeimmäksi kehittämiskohdaksi. Kaikki aikuiset arvioivat yhteistyötä pääsääntöisesti hyväksi, mutta riittämättömäksi. Yksi aikuinen neljästä haastattelusta piti yhteistyötä riittävänä ja mutkattomana mallina sitä, että toiminnasta vastasi toinen hevostoiminnan ohjaaja, joka oli vuorovaikutuksessa nuorisokodin ohjaajien kanssa, ja hevostilan yrittäjä tarjosi toisena ohjaajana toimintapuitteet.

Haastatteluissa nousi esiin, että pelisääntöjen ja toimintatapojen sopiminen tulisi olla tarkempaa. Tällöin toiminnan olisi mahdollista olla vaikuttavampaa. Vuorovaikutus voisi olla erään haastateltavan mukaan suurempaa.

--- heillä myöskin selkeämpi kuva, että mitä tehdään ja miten... ja miten voidaan tukea nuoria tässä toiminnassa tämän aikana. Niin että tämä kallistuu itseenkkin. Asiaahan voidaan aina avata enemmän. Mutta tuota se on molemmin puolinen vuorovaikutus... sitä olisi voinut olla enemmän. [Haastateltava 5, aikuinen]

Useissa haastatteluissa pohdittiin myös sitä, olisiko hevostoiminnan ohjaajien ollut hyvä tietää nuorten taustoista enemmän ennen toimintaa. Nyt lähtökohtana oli se, että hevostoiminnan ohjaajat tiesivät vain sellaiset asiat, jotka oli tarpeen tietää turvallisuuden kannalta.

--- Tietysti siellä nyt, kun mietittiin näitä [nuoria], niin siellä on lyhyttä pinnaa ja kipakoita luonteita, ja tämmöisiä, jotka nyt ehkä ite ainakin kokisin, että jollain tavalla ois hyvä tietää --- ehkä silleensä kuitenkin yleisellä tasolla, mitä voi tulla ja miten toteuttaa sitä toimintaa, kenties tauotuksia --- semmosia tietoja, joiden kautta ois voinu vaikka miettiä niksejäkin, että miten tukea nuorten jaksamista kolmen tunnin aikana ja motivaation ja keskittymisen jatkumista. [Haastateltava 6, aikuinen]

Nuorten tukeminen mainittiin haastatteluissa kehittämiskohdiksi. Tukemista tarvittiin nuorisokodilta lähdeittäessä ja hevosen kanssa toimimisessa etenkin alussa. Lisäksi nuorten koettiin tarvitsevan tukea suunnittelutoimintaan osallistumiseen. Haastateltujen mukaan keinoja näihin tarpeisiin tulisi pohtia ennakoiden.

Toiminnan sisältöjä haastateltavien mukaan voidaan kehittää kokeilemalla erilaisia työvälineitä ja verkostoitumalla. Yhtenä sisällöllisenä kehittämiskohtana mainittiin jonkin isomman kokonaisuuden järjestäminen projektin loppuun. Tämä voisi motivoida harjoitteluun hevosten kanssa toimimista.

Nyt vaikka jonkun retken toteuttaminen ja suunnitteleminen yhdessä nuorten kanssa. Että jos sellaisen lisäksi sinne loppupäähän tai sinne jatkumoon, niin voisko se toimia motivaattorina tai innostajana tässä toiminnassa, että näitä juttuja tehdään, jotta voitais lähteä yhdessä heittämään joku reissu hevosten kanssa luontoon tai näin. [Haastateltava 6, aikuinen]

Pohdinta

Tässä toimintatutkimuksessa tarkasteltiin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneiden nuorten ja heidän ohjaajiensa kokemuksia 10 kerran hevostoimintakokonaisuudesta. Tässä pohdintaosuudessa esitetään näihin kokemuksiin peilaten joitakin suosituksia, joiden avulla voidaan kehittää toimintaa edelleen.

Osallistujat pitivät toimintaa tärkeänä nuorten sosiaalisen ja persoonallisen kasvun tukena. Sosiaalinen ulottuvuus näkyi pääosin siinä,

että hevostoiminta toi konkreettisia mahdollisuuksia vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Nuorten vuorovaikutus ohjaajien sekä hevosten kanssa samoin kuin nuorilla keskenään syntyi luontevasti toiminnassa. Hevonen toimi hyvänä reflektiiopeilinä. Vuorovaikutuksessa esiintyneitä ongelmatilanteita päästiin käsittelemään heti niiden esiintyessä konkreettisella tavalla. Sosiaalipedagogiikan periaatteista ryhmäperiaate, sosiaaliseen ympäristöön suuntautuminen ja kontekstuaalisuus (vrt. Hämäläinen 1996, 237–240; Madsen 1999, 17–22) ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pääelementeistä yhteisöllisyys ja toiminnallisuus (vrt. esim. Koistinen 2005, 1–19; Okulov 2011) toteutuivat siis hyvin.

Nuorten persoonallisen kasvun näkökulmasta hevostoiminta tuki nuorten itsetuntoa ja keskittymistä. Onnistumiset ja toiminnassa esiintyneet tunteet vaikuttivat nuorten itsetuntoon. Itsetunnon tukeminen on sosiaalipedagogisen työn ydintä ja yhteydessä elämänhallintaan (vrt. Hämäläinen 1996; Kaljonen 2005; Väisänen 2010, 23–34). Itsetuntoa ja keskittymistä voidaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa tukea erityisesti toiminnan elämyksellisyyden kautta, jota suuren eläimen kanssa työskenteleminen luontevasti tarjoaa (vrt. esim. Koistinen 2005, 1–19; Okulov 2011).

Suurimmaksi toiminnan kehittämishaasteeksi tässä tutkimuksessa nousi nuorten tukeminen. Nuoret tarvitsevat aikuisilta vahvaa yksilöllistä tukemista sekä toimintaan lähtemisessä että etenkin alussa hevosen kanssa toimimisessa. Näin ollen voisi olla hyvä, että toiminta aloitetaan yksilötyönä (vrt. Hämäläinen & Komonen 2003, 18) ja vasta yksilöllisten valmiuksien kasvaessa jatketaan ryhmätyönä. Vaihtoehtoisesti jokaiselle kerralle varataan ohjaajia riittävä määrä nuorten tarpeeseen nähden, jotta nuorten yksilöllinen huomioiminen on mahdollista. Nuorisokasvatuksessa peräänkuulutetaan sekä yksilö- että ryhmätyömenetelmiä (esim. Väisänen 2010, 23–34; Ranne 2005, 14–19). Yksilötyöskentelynä aloitetun toiminnan jälkeen tulisi kiinnittää toiminnassa enemmän huomiota ryhmätyötaitojen tukemiseen. Ryhmätyötaitoja voidaan kehittää esimerkiksi pienryhmätehtävillä, kuten hevosen hoitamisella tai toimintaradan rakentamisella sekä suunnittelemisella pienryhmissä. Myös ryhmän säännöt voidaan laatia

ja allekirjoittaa yhdessä, jolloin niihin on mahdollisten ongelmatilanteiden sattuessa konkreettista palata.

Toisena kehityshaasteena toiminnassa nousi aikuisten yhteistyö. Nuorisokodin ohjaajille tulee välittää vahvemmin informaatio hevostoiminnan tavoitteista ja menetelmistä. Lisäksi ohjauskäytänteistä tulee sopia yhdessä selkeästi, jotta nuorten kasvua voidaan tukea kokonaisvaltaisesti samoilla periaatteilla sekä hevostoiminnassa että nuorisokodilla. Esimerkiksi nuorten sitoutumista toimintaan ja suunnitteluun tulee tukea vahvemmin (vrt. Ketolainen 2005, 67–78). Aikuisten välisellä hyvällä yhteistyössä voidaan parhaiten tukea nuorten kasvua. Se on avain myös työssä jaksamiseen haastavissa kasvatustilanteissa.

Toimintatutkimuksen luotettavuuden tarkastelu on tärkeää. Tässä toimintatutkimuksessa tutkija ja artikkelin kirjoittaja toimi hevostoiminnan toisena ohjaajana. Näin ollen tutkijan rooli on saattanut vaikuttaa haastattelun vastauksiin. Haastatelluille korostettiin rehellisten ja kriittisten vastauksien arvoa. Myös päiväkirjaan kerätty materiaali koostuu tutkijan subjektiivisista havainnoista. Tutkijan osallistuminen tutkittavan yhteisön toimintaan tarjoaa tulosten luotettavuuden haasteista huolimatta hyvän mahdollisuuden ymmärtää tutkittavaa ilmiötä monipuolisten havaintojen, usein tapahtuvien kohtaamisten ja teoreettisen tiedon kautta (vrt. Heikkinen 2002, 35–37). Toimintatutkimuksen osallistuvan ja osallistavan orientaation vallitessa on hyväksyttävä ja eksplikoitava se tosiasia, että tutkijan omat kokemukset yhteisössä voivat vaikuttaa tutkimustulosten tulkintoihin. Toimintatutkimuksessa pyritään pääsemään ulos akateemisuudesta ja elämään yhdessä tutkittavan yhteisön kanssa todellista elämää (Kuula 2001, 69–71). Vaikka tulosten luotettavuutta heikentää tutkijan vahva osallistuva rooli, luotettavuutta vastaavasti lisää aineistotriangulaatio (vrt. (Patton 2002, 247–248). Tutkimuksessa tietoa kerättiin monesta lähteestä toiminnassa ja toimintaa refleктоitaessa sekä nuorten että aikuisten näkökulmasta.

Tutkijan rooli toimintatutkimuksessa asettaa haasteita myös tutkimuksen eettiselle tarkastelulle. Tiedon intressiä tulee pohtia siitä näkökulmasta, nouseeko tutkimusaihe yhteisöstä ja onko se yhteisöä palveleva. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen aihe nousi nuorisokodin vastaavan ohjaajan, toimintatutkijan ja hevostilan yrittäjän ajatukses-

ta, jota tarjottiin nuorisokodin nuorille. Aihe ei siis suoranaisesti nous-
sut yhteisön nuorilta tai ohjaajilta. Osallistuminen toimintaan ja tut-
kimukseen perustui kuitenkin vapaaehtoisuuteen sekä toiminnan että
tutkimuksen osalta. Tutkimuslupa kysyttiin nuorilta itseltään, heidän
huoltajiltaan ja sosiaalityöntekijöiltään kirjallisesti. Nuorilla oli mah-
dollisuus lähteä tutkimuksesta koska vain ja toisaalta myös osallistua
pelkkään hevostoimintaan ilman osallistumista tutkimukseen. Lisäksi
nuorille kerrottiin ja tutkimuslupapyyntöissä mainittiin tutkimustu-
lostien raportointi- ja julkaisutapa. (vrt. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara
1997, 27–30; Silverman 2005, 257–258.)

Toimintatutkimuksen tavoite on tutkimuksellisen tiedon tuot-
taminen ja sen hyödyntäminen yhteisön kehittämisessä (Kemmis &
Wilkinson 1998, 21; ks. myös Heikkinen & Jyrkämä 1999, 32). Tä-
män eettisenäkin päämääränä tarkasteltavan tavoitteen voidaan tässä
tutkimuksessa katsoa toteutuneen. Hevostoimintaa jatketaan ja kehite-
tään tässä tutkimuksessa mukana olleessa yhteisössä tässä artikkelissa
raportoitujen tutkimustulosten pohjalta.

Lähteet

- Cohen, L. & Manion, L. 1989. (3.painos). Research methods in education.
London: Routledge.
- Granger, B. P. & Kogan, L. R. 2006. Animal-assisted therapy/activity in spe-
cialized settings. Teoksessa A. H. Fine (toim.) Handbook on animal as-
sisted therapy. Theoretical foundations and guidance for practice, 267.
- Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen
vakava leikillisuus. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.
- Heikkinen, H. L. T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teokses-
sa H. L. T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija,
missä tekijä? Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä:
Atena, 25, 35–46.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tam-
mer-paino Oy, 27–30.
- Hyvätti, N. 2008. Ohjat omiin käsiin. Ratsastusterapia lastensuojelun sosiaa-
lityön tukena. Turun yliopisto. Tiivistelmä. Saatavissa [http://www.maa-
seutupolitiikka.fi/files/985/aineisto.htm](http://www.maa-
seutupolitiikka.fi/files/985/aineisto.htm) Haettu 21.6.2011.

- Hyvätti, N. 2005.* Tallityöstä potkua elämään – syrjäytyvä nuori talliyhteisössä. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 20–29.
- Hämäläinen, J. & Komonen, K. 2003.* Työkoulumalli ammatillisessa koulutuksessa. Itä-Suomen työkoulun julkaisuja 2. Kuopio: Kopijyvä, 18.
- Hämäläinen, J. 1996.* Sosiaalipedagogiikan oppihistoriallinen kehitys Saksassa. Kuopion yliopisto. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 26, 237–240.
- Kaarlela, J. 2005.* ”Juokse sinä humma kun taivas on tumma...”, Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun sosiaalityön avohuollon tukitoimena. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 50–58.
- Kalisch, M. & van Elsen, T. 2008.* Innovations in rural areas - social services on farms. IfLS – final draft. Saatavissa http://api.ning.com/files/6J3*3*-B7Cz9YpUL6bqg14sCxOwrMH-*wPfD7d2au5kXb52IjsTY4tQka2VBp*2dy34CoiQMTGWnyTalU8*Tws4nWdpcCs/D_IfLSsocialservices_finaldraft.pdf Haettu 21.6.2011.
- Kaljonen, P. 2005.* Ammatillisen kasvun kiintopisteitä etsimässä. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu, 20–25.
- Kemmis, S. & Wilkinson, M. 1998.* Participatory action research and the study of practice. Teoksessa B. Atweh, S. Kemmis & P. Weeks (toim.) Action research in practice. Partnerships for social justice in education. London: Routledge, 21–24.
- Ketolainen, S. 2005.* Hevoset kuntouttajina – Kokemuksia humeriippuvaisten nuorten aikuisten kuntouttamisesta. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 67–78.
- Kjaldman, R. 2005.* Putosin koulusta, nousin ratsaille – ratsastuspedagogi-
nen lähestymistapa koulupudokkaiden yksityisopetuksessa. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 35–43.

- Koistinen, K. 2005.* Hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 1–10.
- Korpela, K. 2011.* Psychological health benefits of nature. Esitys Nature promoting human health -seminaarissa Helsingissä 27.5.2011. Saatavissa http://www.metla.fi/tapahtumat/2011/human-health/pdf/Tsunetsugu_seminar_sophia.pdf
- Kuula, A. 1999.* Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino, 69–71.
- Kyrklund, K. & Lemkow, J. 2009.* Kyra ja ratsastuksen taito. Helsinki: WSOY, 20–26.
- Li, Q. 2011.* Does nature affect human immune function? Esitys Nature promoting human health -seminaarissa Helsingissä 27.5.2011. Saatavissa http://www.metla.fi/tapahtumat/2011/human-health/pdf/Tsunetsugu_seminar_sophia.pdf
- Lämsä, A-L. 2009.* Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto.
- Madsen, B. 1999.* Socialpedagogik. Kööpenhamina: Studentlitteratur, 17–22.
- McBane, S. 2009.* Tunne hevosesi. Näin hevonen ajattelee ja toimii. Helsinki: WSOY, 10–11.
- Okulov, S. 2011.* Johdantoluento. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta – täydennyskoulutus. Kuopiossa 15.4.2011.
- Patton, M. Q. 2002.* Qualitative research & evaluation methods. Thousand Oaks: Sage, 247–248.
- Pennanen, A. 2005.* Nuorisokodin nuorten innostaminen hevosten pariin. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 30–34.
- Ranne, K. 2005.* Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu, 14–19.

- Rainio, S. 2005.* Tallista tikapuut tulevaisuuteen – talliyhteisö nuoren kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukijana. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoinnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 11–19.
- Rinta-Harri, A. 2005.* Kehollinen ilmaisu sosiaalipedagogiikan ammatillisena pätevyytenä. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kuka toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu, 72–82.
- Salonen, K. 2010.* Mielen luonto. Helsinki: Green Spot.
- Schulman, A. 2005.* Hevostaitoa tunteella – menetelmä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pohjana. Teoksessa S. Okulov & K. Koukkari (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoinnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopiston koulutus ja kehittämiskeskus, 44–49.
- Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. 2010.* Green care: A conceptual framework. A report of the working group on the health benefits of green care. COST 866, Green care in agriculture. Loughborough University, 38–39.
- Silverman, D. 2005.* Doing qualitative research. London: Sage Publications, 257–258.
- Tsunetsugu, Y., Park B. J., Lee J. Y., Kagawa T. & Miyazaki Y. 2011.* Physiological effects of nature visits. Esitys Nature promoting human health -seminaarissa Helsingissä 27.5.2011. Saatavissa http://www.metla.fi/ta-pahtumat/2011/human-health/pdf/Tsunetsugu_seminar_sophia.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004.* Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus.
- Paquette, L. C. 2010.* Process, perspectives and benefits of animal assisted therapy. University of Northern Colorado.
- Väisänen, R. 2010.* Social pedagogical approach in youth social work. European Journal of Social Education, 18/19, 23–34.